

Meddelande om stärkta rättigheter för brottsoffer i EU

Justitiedepartementet

2011-06-22

Dokumentbeteckning

KOM(2011) 274 slutlig

Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Ekonomiska och sociala kommittén och Regionkommittén - Stärkta rättigheter för brottsoffer i EU

Sammanfattning

I meddelandet redogör kommissionen för bakgrunden till och syftet med åtgärdspaketet samt planerade framtida åtgärder. Som en del i en strävan att erbjuda medborgarna ett område med frihet, säkerhet och rättvisa uttalar kommissionen att det är en strategisk prioritering att stärka brottsoffers rättigheter samt tillgodose deras behov av skydd, stöd och tillgång till rättslig prövning.

Bakgrunden till att kommissionen lägger fram åtgärdspaketet med förslag att stärka befintliga nationella åtgärder och säkerställa icke-diskriminerande minimirättigheter för brottsoffer i hela EU, oavsett nationalitet eller bosättningsland, är i korthet att brottsoffrens roll och behov i straffrättsliga förfaranden generellt sett ännu inte har beaktats tillräckligt. Vad gäller brottsoffers rättigheter finns fortfarande stora skillnader i EU, detta trots att åtgärder har vidtagits för att värna brottsoffers rättigheter i straffrättsliga förfaranden och att flertalet medlemsstater har infört någon form av stöd och skydd. Framtida åtgärder som aviserats är bl.a. att stärka EU:s bestämmelser om ersättning till brottsoffer så att de ska kunna få ersättning om brottet har skett i ett EU-land, liksom att se över reglerna för rätt till ersättning för den som har råkat ut för en trafikolycka inom unionen. Även förebyggande och bekämpande av våld mot kvinnor är ett område där framtida åtgärder kommer att vidtas. Brottsoffers behov belyses också liksom specifika grupper av brottsoffer, t.ex. offer för terrorism.

Genom åtgärds paketet kommer EU att bidra till att skyddet av brottsoffer blir en central del av de straffrättsliga systemen tillsammans med insatserna för att gripa och straffa gärningsmän.

2010/11:FPM123

Regeringen välkomnar kommissionens åtgärds paket för att stärka brottsoffers rättigheter och den ambition kommissionen har anlagt genom initiativet. Arbetet med att stärka rättigheterna för brottsoffer i EU är en viktig fråga, som Sverige har drivit under lång tid.

1 Förslaget

1.1 Ärendets bakgrund

Cirka 30 miljoner brott polisanmäls i EU varje år. Många brott anmäls dock aldrig. Uppskattningar som kommissionen har gjort pekar på att så många som upp emot 75 miljoner européer de facto utsätts för brott i EU varje år. Därtill kommer de många anhöriga som också påverkas.

Det finns sedan 2001 ett rambeslut (2001/220/RIF) om brottsoffers ställning i straffrättsliga förfaranden, som innehåller miniminormer. Ett flertal utvärderingar har indikerat att rambeslutet delvis är dåligt genomfört och att nivån på brottsoffers rättigheter varierar mycket inom EU. Kommissionen anser att brottsoffers roll och behov i straffrättsliga förfaranden inte i tillräckligt hög grad har varit föremål för åtgärder. Vidare finns det gränsöverskridande aspekter i frågan, t.ex. det stora antalet resor som leder till att EU-medborgare utsätts för brott i andra EU-länder än det egna hemlandet. Mot denna bakgrund samt att Lissabonfördraget innehåller en ny rättslig grund som möjliggör för EU att lagstifta om brottsoffers rättigheter, föreslår kommissionen att brottsoffers rättigheter stärks inom unionen.

Meddelandet presenterades den 18 maj 2011, som en del i åtgärds paketet för att stärka brottsoffers rättigheter i EU.

1.2 Förslagets innehåll

I *kapitel 1* går kommissionen in på varför det är viktigt att värna brottsoffer och bakgrunden till åtgärds paketet (se mer under 1.1. ovan). Varför åtgärder behövs på EU-nivå avhandlas i *kapitel 2*. Kommissionen konstaterar i detta kapitel att EU har kommit en bra bit på väg när det gäller att erkänna brottsoffers rättigheter, men att det fortfarande finns brister. De normer som föreskrivs i rådets rambeslut från 2001 har inte genomförts på ett tillfredsställande sätt. Lissabonfördraget innehåller en ny rättslig grund som gör det möjligt för EU att införa miniminormer om brottsoffers rättigheter och därigenom underlätta ömsesidigt erkännande av domar och andra rättsliga avgöranden. Dessutom har både Europaparlamentet och Europeiska rådet efterlyst insatser på området. Kommissionens förslag, som bygger på

och kompletterar befintliga instrument, syftar till att stärka den rättsliga ramen genom att införa bindande och direkt tillämpliga bestämmelser. Miniminormer måste vara tillämpliga i alla medlemsstater. Utan en faktisk miniminivå av rättigheter för brottsoffer i hela EU är det inte möjligt att skapa det ömsesidiga förtroende som krävs. En korrekt behandling av brottsoffer ligger också i linje med de grundläggande rättigheter som erkänns i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (EU-stadgan) och i Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna. Det är av yttersta vikt att brottsoffrens rättigheter verkligen erkänns och respekteras. Genom att tillvarata brottsoffrens behov kan även de totala kostnaderna för brott minskas. Stärkta rättigheter för brottsoffer har enligt kommissionen en positiv inverkan på såväl de enskilda drabbade som på samhället i stort.

I *kapitel 3* redogör kommissionen för brottsoffers behov, som behöver tillgodoses för att de ska kunna återhämta sig. Dessa behov är enligt kommissionen att få erkännande och behandlas med respekt och värdighet, att få skydd och stöd, att ha tillgång till rättslig prövning och att beviljas ersättning. Genom "exemplet Alex" visas hur en person som drabbas av brott riskerar att bli behandlad i dagsläget jämfört med om kommissionens förslag i åtgärds paketet skulle ha varit fullt ut genomförda.

Särskilda kategorier av brottsoffer, som kan ha behov av speciellt stöd och hjälp, tas upp i *kapitel 4*. Här nämner kommissionen offer för terrorism och trafikolyckor, samt särskilt sårbara brottsoffer. Bland särskilt sårbara brottsoffer nämns barn, personer med funktionsnedsättning samt offer för sexuellt våld och människohandel. Dessutom kan personer som har drabbats av brott vara sårbara av andra skäl, som hänger samman med deras personliga eller ekonomiska situation alternativt med brottets art. Som exempel nämns bl.a. offer för organiserad brottslighet, hatbrott eller genusbaserat våld. Kommissionens strategi står i överensstämmelse med bestämmelserna i det föreslagna nya direktivet om sexuella övergrepp mot barn, sexuell exploatering av barn och barnpornografi och det nya direktivet om människohandel. Kommissionen aviserar att arbetet med att förebygga och bekämpa våld mot kvinnor i EU och att stödja och skydda offer och riskgrupper kommer att fortsätta framöver.

I det sista kapitlet, *Kommissionens ansvar – tid för handling*, går kommissionen kort in på åtgärds paketets övriga två delar, förslagen till direktiv och förordning, som är det första steget i arbetet med att ge brottsoffren och deras situation en framträdande plats på EU:s straffrättsliga dagordning. Kommissionen aviserar att det i nästa fas kommer att göras en översyn av direktiv 2004/80/EG om ersättning till brottsoffer och Rom II-förordningen för att ta upp frågan om preskriptionsfrister i samband med gränsöverskridande trafikolyckor. Dessutom kommer ytterligare undersökningar och insatser rörande brottsoffer att genomföras, särskilt med avseende på särskilda kategorier såsom offer för terrorism, organiserad brottslighet och genusrelaterat våld, inklusive kvinnlig könsstympning. Därutöver kommer kommissionen att genomföra en rad kompletterande

åtgärder av betydelse för att ge brottsoffer effektiva rättigheter i praktiken, inte nödvändigtvis bara när de är involverade i straffrättsliga förfaranden. Det kommer t.ex. att inbegripa fortbildning av berörda yrkesgrupper och kapacitetsuppbyggnad, utbyte av god praxis, åtgärder för att förebygga olika typer av brott, informationsinsamling och forskning m.m.

1.3 Gällande svenska regler och förslagets effekt på dessa

Inte aktuellt. Meddelandet innehåller inga konkreta förslag med rättslig grund.

1.4 Budgetära konsekvenser / Konsekvensanalys

Inte aktuellt. Meddelandet innehåller inga konkreta förslag med rättslig grund.

2 Ståndpunkter

2.1 Preliminär svensk ståndpunkt

Regeringen välkomnar kommissionens åtgärds paket och den ambition kommissionen har anlagt genom initiativet. Arbetet med att stärka rättigheterna för brottsoffer i EU är en viktig fråga, som Sverige har drivit under lång tid. Det är positivt att kommissionen genom paketet tar ett samlat grepp om olika aspekter av brottsoffers rättigheter. Jämställdhetsperspektivet på brottsoffers rättigheter samt den vikt som fästs vid framtida åtgärder gällande förebyggande och bekämpande av våld mot kvinnor är något regeringen särskilt välkomnar.

Regeringen delar kommissionens bedömning att brottsoffers roll och behov i straffrättsliga förfaranden inte i tillräckligt hög grad har varit föremål för åtgärder, liksom att skillnaderna avseende nivån på brottsoffers rättigheter inom unionen är stora. Däremot anser regeringen att kommissionen inte borde ha inkluderat offer för trafikolyckor i åtgärds paketet för att stärka brottsoffers rättigheter; personer som skadas i trafikolyckor bör inte blandas samman med personer som har utsatts för brott. Regeringen välkomnar att frågan kommer att ses över, men anser att den borde ha tagits upp i ett annat sammanhang.

2.2 Medlemsstaternas ståndpunkter

Medlemsstaternas ståndpunkter är för närvarande inte kända.

2.3 Institutionernas ståndpunkter

2010/11:FPM123

Någon inställning från rådet eller Europaparlamentet finns ännu inte.

2.4 Remissinstansernas ståndpunkter

Förslaget har inte remitterats.

3 Förslagets förutsättningar

3.1 Rättslig grund och beslutsförfarande

Inte aktuellt. Meddelandet innehåller inga konkreta förslag med rättslig grund.

3.2 Subsidiaritets- och proportionalitetsprincipen

Inte aktuellt. Meddelandet innehåller inga konkreta förslag med rättslig grund.

4 Övrigt

4.1 Fortsatt behandling av ärendet

-

4.2 Fackuttryck/termer

-